Витвицька Ольга Данилівна,
доктор економічних наук,
доцент Національного університету
біоресурсів і природокористування України

Кравчук Олена Ярославівна,
кандидат економічних наук,
доцент кафедри кафедри фінансів
та управління персоналом
і економіки праці
Івано-Франківського університету права
імені короля Данила Галицького

АКТИВІЗАЦІЯ ІННОВАЦІЙНОГО ПРОЦЕСУ ШЛЯХОМ ФОРМУВАННЯ ІНТЕГРОВАНИХ АГРОПРОМИСЛОВИХ ФОРМУВАНЬ

У статті досліджено особливості формування і використання інтегрованих агропромислових формувань для активізації інноваційного процесу в Україні, запропоновано принципи механізмів розвитку інноваційно – інтеграційних структур

Ключові слова. *Інтегровані формування, інноваційний процес, аграрний сектор.*

Постановка проблеми. Становлення вітчизняної аграрної сфери пов'язане з трансформацією господарського укладу в Україні. Різноманітність організаційно – правових форм господарювання визначалась як загальна сукупність із співвідношення окремих із них, котрі можна розглядати як безперервний і постійний процес, тому що кожне підприємство у будь-який період свого існування може змінити організаційно – правову форму господарювання.

Аграрний сектор функціонує і розвивається у вигляді впорядкованої структури організаційних елементів, що взаємодіють на базі різноманітних зв'язків, у тому числі інтеграційних. Створення інтегрованих структур полягає у встановленні між господарюючими суб'єктами міцних майнових та фінансових зв'язків і утворенні на їх основі нових організаційних структур.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Сутності і особливостям формування інтегрованих структур для активізації інноваційних процесів присвячено багато праць таких відомих вітчизняних вчених, як В. Геєця, Г. Доброва, М.Долішнього, О. Крисального, М.Маліка, В. Семиноженка, Л. Федулової та ін.

Постановка завдання. Метою статті є обґрунтування особливостей формування і використання інтегрованих агропромислових формувань для активізації інноваційного процесу в Україні.

Виклад основного матеріалу. Інтеграційні процеси в аграрному секторі пов'язані з динамікою суспільно-політичних змін, спрямованістю розвитку економіки. Ці процеси передбачають стійке, ефективне функціонування агроструктур, які забезпечують інтереси трудових колективів і суспільства. У складі інтеграційних структур і розвитку інтеграційних зв'язків створюються умови для оптимальної спеціалізації та концентрації виробництва, формування раціональних виробничих типів господарств, прискореного виходу на внутрішній і зовнішній ринки, підвищення конкурентоспроможності, інноваційної активності. При цьому необхідно враховувати різні види та фактори інтеграції виробництва (рис. 1).

Рисунок 1

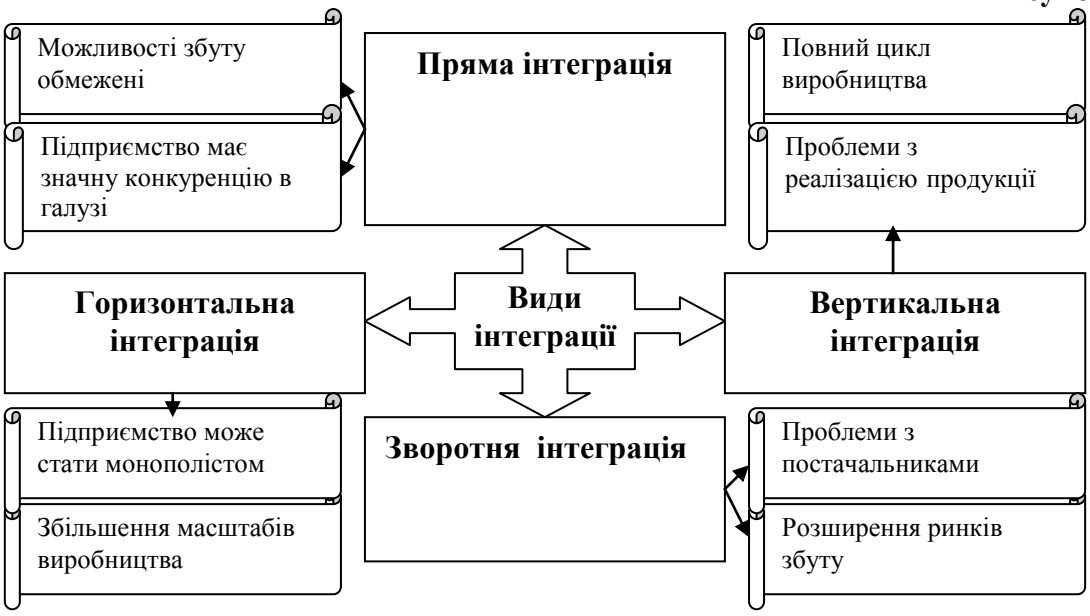

Види і фактори інтеграції виробництва

Існують структури, які сформовані на економічно зацікавлених зв'язках сільськогосподарських підприємств і переробних підприємств, торгівлі, будівництва, транспортних, технічного сервісу та інших. Найбільш часто такі інтеграційні структури були сформовані на базі агропромислових комбінатів і об'єднань, наукових і науково-виробничих систем, відображали вертикальні інтегровані процеси, пов'язані з встановленням тісних виробничих і економічних зв'язків при виробництві, переробці та реалізації продукції. У дореформений період в Україні функціонувало 29 агрокомбінатів, 22 агрооб'єднання, 22 агрофірми, 12 агроторгових підприємств, 179 виробничих і науково - виробничих систем, 42 науково-виробничих і 7 галузевих об'єднань. Усі форми агропромислових структур мали достатньо високі економічні показники, були фінансово стабільними, виробництво базувалось на принципах самофінансування та розширеного відтворення.

Управління інноваціями на будь-якому рівні – глобальному (загальнодержавному), регіональному чи локальному (окремі підприємства, на думку вчених Інституту регіональної економіки західного регіону України, зокрема академіка НАН М.І.Долішнього – це управління нестандартними процесами, перебіг яких можна прогнозувати лише на основі глибоких наукових досліджень. Таке управління може доповнюватися новою орієнтацією організаційних завдань, спрямованих, насамперед, на тріаду відносин: наука – індустрія – влада. Звідси, важливою умовою реалізації

регіональної інноваційної політики є ефективне функціонування інноваційного підприємництва, тобто самостійної ініціативної діяльності господарських суб'єктів з метою впровадження на власний ризик досягнень науково-технічного прогресу у виробництво чи соціальну сферу [1].

Інноваційне підприємництво є формою інтеграції науки і виробництва, суть якої полягає в освоєнні, впровадженні та реалізації підприємницькими структурами різних нововведень (технічних, технологічних, організаційних, управлінських, фінансових тощо).

Запровадження механізму активізації інноваційних процесів та їх подальший динамічний розвиток відбуваються лише в умовах інноваційної системи, що є сукупністю взаємопов'язаних складових, до яких належать: основні суб'єкти інноваційного процесу – технопарки (агротехнопарки), технополіси, науково-дослідні консорціуми, центри передачі технологій, венчурні фірми, бізнес-інкубатори, малі інноваційні фірми тощо; організаційні структури інституційної підтримки інноваційної діяльності – урядові структури, спеціальні управління місцевих органів влади, територіальні наукові та освітні центри, державний і регіональні інноваційні фонди, державні спеціалізовані банки, які займаються кредитуванням інноваційних проектів, консультаційні центри та ін. [4].

Активізація інноваційних процесів є актуальною, але в умовах трансформації аграрного сектора, перебудови виробництва її значимість зростає (рис.2). Вона включає процес прискореного розвитку інновацій, перехід до активніших дій усіх суб'єктів, що беруть участь у цьому процесі.

Рисунок 2

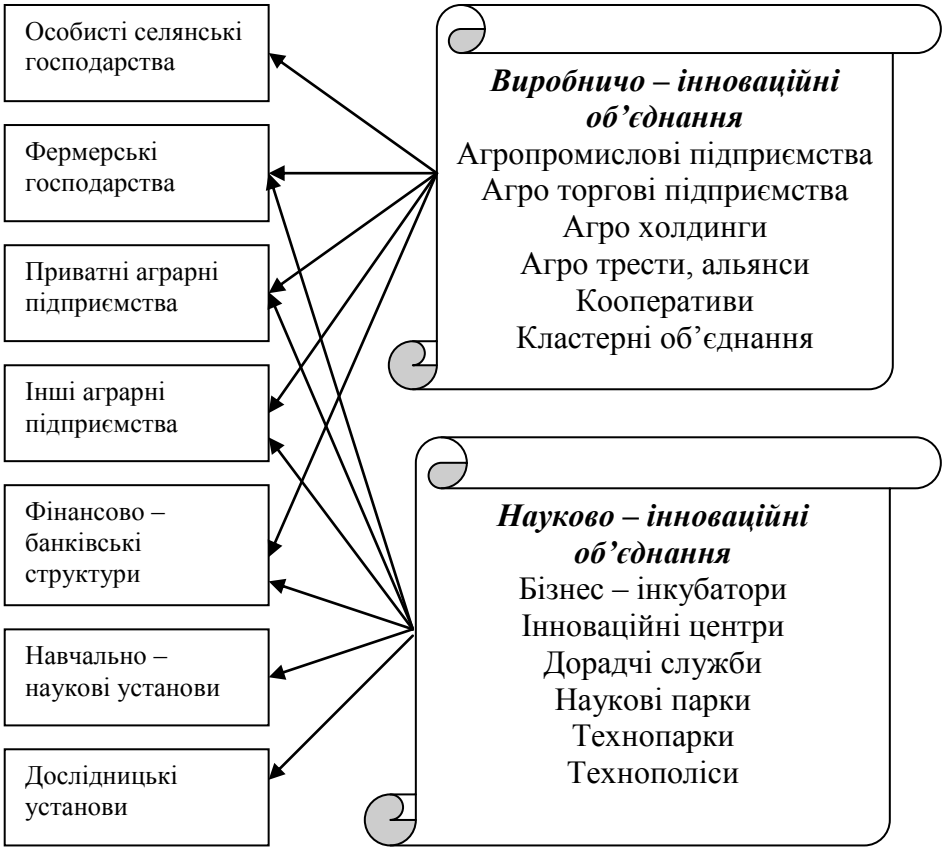

Інтегровані інноваційні структури в аграрному секторі

Більш інтегрованими є агро холдинги, які мають поглиблену вертикальну інтеграцію, об'єднуючи практично повний цикл виробництва, переробки, зберігання та

реалізації сільськогосподарської продукції. Значні масштаби діяльності вертикально інтегрованих компаній дають змогу максимально використовувати такі переваги інтеграції, як концентрація ресурсів, використання комплексних передових технологій.

Сільськогосподарські обслуговуючі кооперативи як нову форму економічної організації працівників і характер їх діяльності часто ототожнюють з іншим організаційними формами господарювання – колективними господарствами і виробничими кооперативами. Виробничі кооперативи прийнято називати горизонтальними. Вони утворюються шляхом злиття земельних і майнових паїв, земля і майно перестають бути конкретною власністю і набувають форми колективної, тобто спільної власності. Таким чином, юридична й економічна самостійність товаровиробників при цьому втрачається, а власники, передавши право розпоряджатися своєю землею і майном найманому персоналу, стають по суті найманими працівниками.

На ефективність діяльності корпоративних господарських структур впливають процеси, пов’язані з реструктуризацією, зміною у відносинах власності, управління, організаційній структурі. Корпоративна організаційно – правова структура економічно відокремлений і господарсько самостійний вид виробничого формування, які розвиваються і функціонують в певних організаційних формах.

Корпоративний принцип інтеграції науки, освіти й виробництва поступово може здобувати регіональний рівень, оскільки при міжгалузевій кооперації підприємств галузевий принцип організаційної структури послаблюється. Утворення територіальних навчально-науково-виробничих корпорацій обумовлюється тим, що ВЗО переходять на випуск фахівців, необхідних на даному етапі науково-технічного й економічного циклу, обумовлених ринком і нерідко не пов'язаної з галузевими функціями, а також злиттям з науковими й виробничими структурами регіону. Вони будуть визначати технологічний рівень економіки в цілому з перспективою стати транснаціональними структурами в економічній системі, що розвивається.

Світовий і український досвід демонструють переваги виробничих систем на основі кластерної моделі, яка дозволяє посилювати співпрацю в регіонах на основі процесів спеціалізації і розподілу праці між господарствами. Кластер в економічній літературі визначається як індустріальний комплекс, що сформувався на основі територіальної концентрації мереж спеціалізованих постачальників, основних виробників та споживачів, що пов’язані технологічним ланцюжком [2]. Інноваційний кластер формує певну систему розповсюдження нових знань і технологій, забезпечує прискорення процесу трансформації винаходів в інновації, а інновацій – в конкурентні переваги, розвиток якісних стійких зв’язків між всіма його учасниками. При цьому важливими є вдосконалення системи освіти і професійної підготовки, створення можливостей для інновацій, вдосконалення інституційної складової і системи розповсюдження знань і технологій.

В наш час в більшості галузей виробництва домінує третій та четвертий технологічні цикли на відміну від розвинутих країн, де панує п’ятий уклад та простежується шостий. Для третього укладу характерно автономне використання робочих, транспортних та енергетичних машин в процесі виробництва, для четвертого – комплексне механізоване виробництво, що поєднує систему енергетичних, робочих та транспортних машин. До розповсюдження шостого технологічного циклу фундаментальна наука, НДДКР, виробництво та споживання функціонували відокремлено. Шостий технологічний цикл неможливий без програмної інтеграції сполучених процесів, і в цьому змісті він є самим наукомістким. Інтеграція науки та освіти у

стратегічному плані є найважливішим чинником розвитку не тільки науково-освітньої сфери, але й усього суспільства — один з найбільш значимих пріоритетів. У 1990-х рр. почала поширюватися так звана інтегрована модель інноваційної системи, на зміну якій зараз приходить модель системної інтеграції й створення мереж [3].

Особливу роль серед структур, які підтримують розвиток інноваційної діяльності, відіграють технопаркові структури. Вони можуть значно відрізнятися за структурою і обсягом вхідних ресурсів і вихідних послуг. Ці характеристики змінюються в значному інтервалі і визначають форму - від найпростіших структур і надавати 2-3 види послуг, до технополісів, які представляють собою складні регіональні економічні комплекси з інноваційною орієнтацією. Технопарк – це один з елементів інноваційного бізнесу, який має всі компоненти для того, щоб стадія комерціалізації ідей проходила максимально ефективно. Виникає проблема в недостатній кількості підприємств, які можуть ці ідеї реалізувати, із виробництвом, персоналом і т.д.

Удосконалення системи і методів організації виробничих відносин, як показала практика, перш за все повинно бути спрямовано на забезпечення всебічної інформатизованості, що обумовить підвищення ефективності сільськогосподарського господарства. Реалізувати таку задачу сьогодні можливо шляхом дорадництва. Так, завдання польського осередку сільськогосподарського дорадництва (ПОСДС) полягають в інформуванні, навчанні фермерів і сільського населення в рамках:

- модерних агротехнічних методів, вирощування і агропродовольчої переробки;
- розв‘язання технологічних і організаційно-економічних проблем;
- екологічного землеробства, агроекологічних програм та охорони довкілля;
- придбання фінансових засобів з фондів ЄС або від інших національних, зарубіжних установ;
- розвиток агро туризму;
- проведення економічних аналізів змін;
- модернізація сільського домашнього господарства, підтримка сільської культури [5].

В країнах, де зміни в сільському господарстві були проведені динамічно, майже революційно, велику роль відіграли державні дорадчі служби, які підтримували аграрну політику держави і одночасно служили на благо землеробам. Така модель дорадництва діє у Польщі, і з успіхом може бути прийнята в Україні. Організація дорадництва є тим полем, на якому перехрещуються завдання, поставлені державою, перед агро формуваннями.

Інтеграційні процеси повинні стати головним орієнтиром у практиці реструктуризації ВЗО з наукою й виробництвом на території великих науково-виробничих корпорацій. Корпоративний принцип інтеграції науки, освіти й виробництва буде характеризувати перехід економічних ланок на інноваційну діяльність, тобто здатність ВЗО до постійного й безперервного функціонування в режимі інноваційного розвитку.

Проте, потребує вдосконалення та розширення правова база інноваційної діяльності; міжнародної науково-технологічної кооперації; регулювання ринку інновацій; оцінки інтелектуальної власності, експорту й імпорту продукції, виробленої з її застосуванням; податкового, кредитного та страхового стимулювання інноваційних підприємств і організацій (рис. 3, с. 260).

Рисунок 3

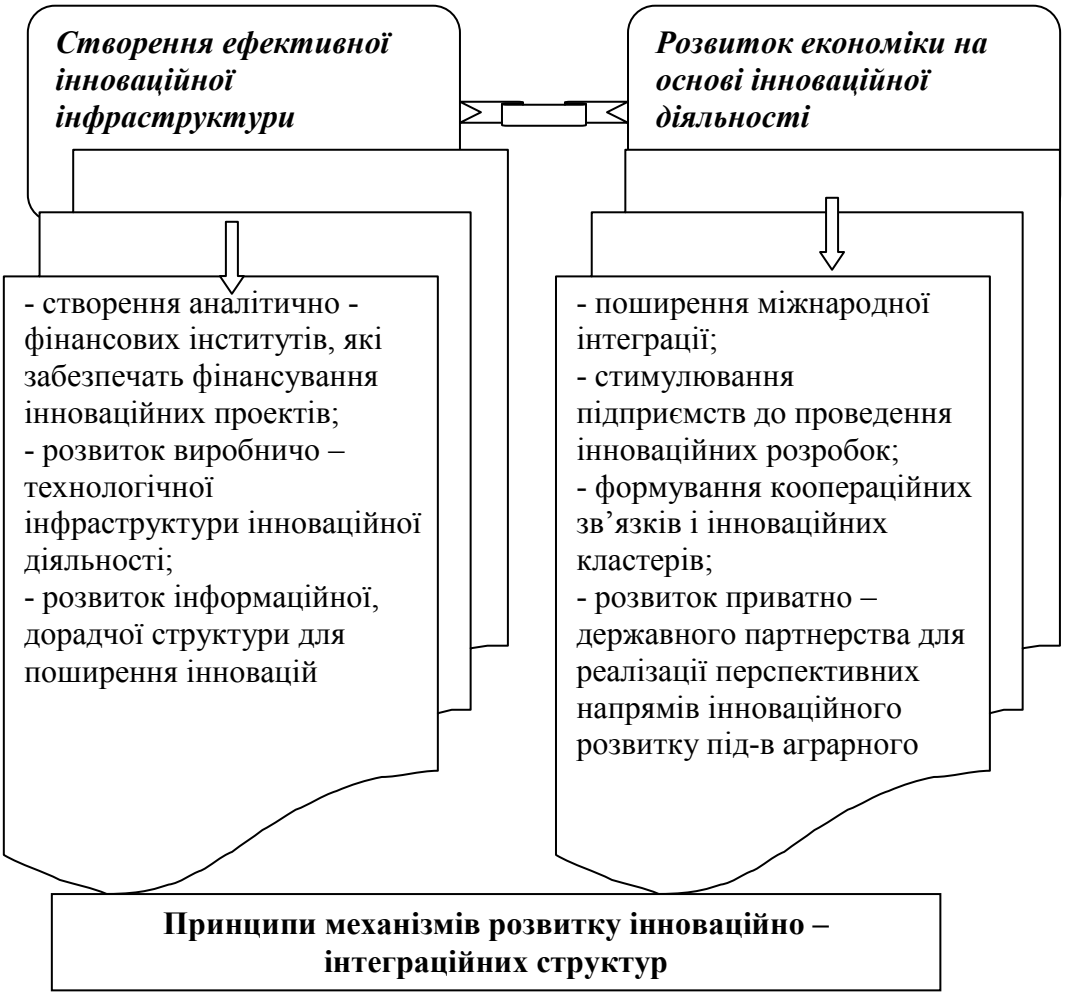

Принципи механізмів розвитку інноваційно – інтеграційних структур

Визначальні складові інноваційного розвитку – інтеграція науки та виробництва, об'єднання промислового, банківського та торговельного капіталу в потужні структури, здатні продукувати високотехнологічні, конкурентоспроможні товари та послуги.

Висновки. Такимчином, організаційною основою реалізації інноваційної політики має стати створення горизонтальних та вертикальних інноваційно – інтеграційних структур, які у перспективі стануть основою науково-технологічного та інноваційного процесу.

Список використаних джерел

1. Долішній М.І. Інвестиційно-інноваційний розвиток господарства: роль науки зростає/ М.І. Долішній //Науковий світ. – 2004. – №11. – С.8–9.
2. Покропивний С.Ф. Підприємництво: Стратегія, організація, ефективність: Навч. посібник/ С.Ф.Покропивний, В.М.Колот. – К.: КНЕУ, 1998. – 352 с.
3. Федулова Л. Проблеми і перспективи виробничої та науково-технологічної кооперації підприємств України й Російської Федерації: експертна оцінка / Л.Федулова, О.Балакірєва // Економіка України. 2009. – № 8. – С. 56–66.

4. Витвицька О.Д. Науково і навчально-методичні рекомендації з інформаційного забезпечення агропідприємницьких структур та формування ринку науково-технічної продукції / М.Ф.Бабієнко, О.Д.Витвицька. – К.: ВЦ НАУ, 2008. – 32 с.
5. Витвицька О.Д. Особливості інноватівних процесів функціонування сільського господарства: польський досвід в умовах СОТ / О.Д.Витвицька, В.А.Скрипниченко, Т.П.Кальна-Дубінюк. – К.: Науковий вісник НАУ, 2008. – №120. – С.31–38

Витвицкая О.Д., Кравчук О.Я. Активизация инновационного процесса путем формирования интегрированных агропромышленных формирований

В статье исследованы особенности формирования и использования интегрированных агропромышленных формирований для активизации инновационного процесса в Украине, предложено принципы механизмов развития инновационно - интеграционных структур

Ключевые слова. *Интегрированные формирования, инновационный процесс, аграрный сектор.*

Vytvytska O.D, Kravchuk O.J. Enhancing innovation process through the formation of integrated agro-industrial units

The article features of forming and use of the integrated agro industrial forming are investigational for activation of innovative process in Ukraine, it is offered principles of mechanisms of development innovative – integration structures

Key words. *Integrated forming, innovative process, agrarian sector text is for agro industrial.*